

МОНГОЛ УЛСАД ҮЙЛДЭГДЭЖ БУЙ ХАЛААСНЫ ХУЛГАЙН ГЭМТ ХЭРГИЙН ӨНӨӨГИЙН НӨХЦӨЛ БАЙДАЛД ХИЙСЭН ДҮН ШИНЖИЛГЭЭ

Б.Мөнхзүл: ХСИС-ийн Цагдаагийн сургуулийн Эрүүгийн эрх зүй, криминологийн тэнхимийн багш, цагдаагийн дэслэгч

Криминологийн шинжлэх ухаан нь эрүүгийн эрх зүйн шинжлэх ухаантай нягт холбоотой бөгөөд гэмт явдалтай тэмцэх, түүнээс урьдчилан сэргийлэх, гэмт хэрэг үйлдсэн этгээдэд эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэх зэрэг эрх зүйн асуудал олон асуудлыг судлахад тэдгээрийн уялдаа холбоо илэрнэ. Бусдын эд хөрөнгийг хулгайлах гэмт хэргийн криминологи шинжийг авч үзсэнээр түүний шалтгаан, нөхцлийг зөв тодорхойлох улмаар түүнд үндэслэн хулгайлах гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх арга замыг боловсруулах боломж нөхцөл бий болдог. Бусдын эд хөрөнгийг хулгайлах гэмт хэргийн криминологи шинжийн хүрээнд Монгол улсад үйлдэгдэж буй хулгайлах гэмт хэрэг, түүний дотор халаасны хулгайн гэмт хэргийн гаралт, бүтэц, түүнд гарсан өөрчлөлт, хөдөлгөөнд криминологи судалгаа хийлээ.

Улсын хэмжээнд бусдын эд хөрөнгийг хулгайлах гэмт хэрэг 2010-2014 онд **33627** гэмт хэрэгбүртгэгдсэний 14954 гэмт хэрэг буюу 44.4 хувь нь орон нутагт, 18673 гэмт хэрэг буюу 55.5 хувь нь нийслэлд бүртгэгдэж, нийт гэмт хэргийн **29.4** хувийг эзлэж байна.

Бусдын эд хөрөнгийг хулгайлах гэмт хэрэг нь өмчийн эсрэг бусад гэмт хэргийн гаралттай харьцуулбал ямагт өсч, нийгмийн хор аюул буюу иргэн байгууллага,

аж ахуйн нэгж, төрд учруулах хохирол нь байнга өсөн нэмэгдэж ирснийг сүүлийн 5 жилийн хугацаанд хийсэн криминологийн болон социологийн судалгааны дүнгээс харж болно.

Бусдын эд хөрөнгийг хулгайлах гэмт гэрэг тэр дундаа Халаасны хулгайн гэмт хэргийн гаралтын талаар судалгаа хийхэд зарим талаар хүндрэл гарч байсныг тэмдэглэх хэрэгтэй. Учир нь Улсын Дээд шүүхийн тоо мэдээ, судалгаанд халаасны хулгайн гэмт хэргийн тоо судалгаа гардаггүй, нийт хулгайлах гэмт хэрэг буюу Эрүүгийн 145-р зүйлээр гаргасан хулгайн гэмт хэргийн ерөнхий тоо мэдээнд ордог байна.

Мөн ЦЕГ-ын статистик мэдээ буюу эрүүгийн тоо бүртгэлд халаасны хулгайн гэмт хэргийн талаар 2009 он хүртэл тусгай тоо мэдээ байдаггүй, иргэдийн өмчийн хулгайн гэмт хэргийн тоо бүртгэлд орж явдаг байсан бол 2010 оноос халаасны хулгайн гэмт хэргийн тоо, мэдээ тусгайлан гардаг болсон нь маш олон талын ач холбогдолтой. Өөрөөр хэлбэл халаасны хулгайн гэмт хэргийн криминологи шинж, тус гэмт хэрэгтэй тэмцэх арга хэмжээг боловсруулах зэрэг болно иймээс сүүлийн 4 жилд бүртгэгдсэн халаасны хулгайн гэмт хэргийн талаар судаллаа.

Монгол улсын хэмжээнд 2010 онд 177, 2011 онд 169, 2012 онд 249, 2013 онд 426, 2014 онд 586 буюу сүүлийн 5 жилийн байдлаар нийт 1607 халаасны хулгайн гэмт хэрэг бүртгэгдсэн байна.

Үүнээс **91.3** хувь нь нийслэлд, **88** гэмт хэрэг буюу **8.7** хувь нь үйлдэгджээ. Тиймээс халаасны хулгайн гэмт хэрэг бол хот суурин газар үйлдэгддэг ба тэр дундаа Нийслэлийн төвийн бүсийн дүүрэг болох Баянгол, Сүхбаатар, Чингэлтэй,

Баянзүрх дүүрэгт бусад дүүрэгтэй харьцуулахад илүү бүртгэгдсэн байна. Харин захын буюу багануур, налайх дүүрэгт сүүлийн 5 жилд нийт 6 гэмт хэрэг бүртгэгджээ. Багахангай дүүрэгт бүртгэгдээгүй байна.

Сүүлийн 4 жилд бүртгэгдсэн халаасны хулгайн гэмт хэргийн илрүүлэлт 30.7 хувьтай байгаа нь сүүлийн 4 жилд бүртгэгдсэн бусдын эд хөрөнгийг хулгайлах нийт хэргийн илрүүлэлтийн түвшингээс 21.8 хувиар бага, 51.4 хувь нь хөнгөн ангиллын хэрэг байгаагаас үзэхэд халаасны хулгайн гэмт үйлдлийг бүртгэх, хүлээн авах, хэргийг илрүүлэх, шийдвэрлэх асуудал учир дутагдалтай байна. Энэ төрлийн гэмт хэргийн улмаас 559 иргэнд 354,3 сая төгрөгийн хохирол учирсаны 30.2 хувийг нөхөн төлүүлжээ.

Халаасны хулгайн гэмт хэрэг үйлдэгддэг газрыг судлах нь төлөвлөгөөний дагуу нэгдсэн болон хэсэгчилсэн арга хэмжээ зохион байгуулж уг гэмт хэрэг гарахаас урьдчилан сэргийлэх, таслан зогсоох арга хэмжээг явуулахад ач холбогдолтой юм.

Халаасны хулгайн гэмт хэрэг үйлдэгдэж байгаа шалтгаан нөхцөл

Монгол улс, улс төр, эдийн засгийн шинэ тогтолцоонд шилжсэн өнөө үед гэмт явдлын бүтэц, шинж чанар хөдөлгөөнд өөрчлөлт гарч гэмт хэргийн тоо өсөн нийгмийн хор аюул нь эрс нэмэгдэж байна. Гэмт хэрэгтэй тэмцэж гаралтыг нь багасгах, түүнээс урьдчилан сэргийлэх гол нөхцөл бол гэмт хэргийг төрүүлж буй шалтгаан, нөлөөлж буй нөхцлийг судалж мөн чанарыг нь тодорхойлох явдал юм. Гэмт явдлын шалтгаан бол аль ч нийгэмд нийгмийн бодит зөрчил мөн.

Харин тэрхүү зөрчил нь нийгмийн амьдралын янз бүрийн түвшинд янз бүрийн хэлбэрээр илэрч байна. Энэхүү ухагдахуун нь аливаа гэмт явдал бол нийгмийн үзэгдэл бөгөөд түүний шалтгаан нөхцлийг нийгмийн мөн чанараас салангид авч үзэх боломжгүй юм гэдгийг харуулж байгаа юм. Гэмт явдлын шалтгаан нөхцлийг тодорхой үзэгдлийн хувьд авч үзвэл нэг төрлийн ойлголт биш гэхдээ эсрэг, тэсрэг ойлголт биш юм. Харин олонх тохиолдолд шалтгаан нь нөхцөлтэйгээр харилцан холбоотойгоор түүгээр дамжин илэрдэг байна¹.

Халаасны хулгайн гэмт хэргийн гаралтад нөлөөлөх шалтгаан, нөхцлийг дараах байдлаар авч үзье.

Нийгэм эдийн засгийн тэгш бус байдал. Хэрвээ хэрэгцээ ба гуйланчлал нь үгээгүй ядуучуудыг гэмт хэрэгт түлхдэг бол нийгэм эдийн засгийн тэгш бус байдлаар нөхцөлдсөн баяжих гэсэн шунал нь баячуудыг болон чинээлэг хэсгийнхнийг гэмт хэрэгт илүүтэй түлхэж байдаг.

Хаана, ямар улс оронд өлсгөлөн, гуйланчлал их байна, баян хоосны ялгаа зааг хол байна, тэнд нийгэм эдийн засгийн тэгш бус байдал төдий хэмжээгээр их байгаагийн гэрч болдог байна.

Эд материалын гачигдал. Үүнийг шунахайн гэмт явдлын хоёр дахь бодит шалтгаан гэж үзэж болно. Гачигдал хэрэгцээ нь ямагт нэг тогтмол түвшинд байдаггүй.

Эд барааны гачигдал түүхэн явцад өөрчлөгддөг. Эрт дээр үед тансаг хэмээгдэж байсан зүйл өнөөдөр хүний амьдралын наад захын хэрэгцээ болох тал ч бий.

Ялангуяа хоол хүнсний гачигдал дутагдал, өвчин эмгэгтэй үед эмчилгээ хийлгэх боломжгүй нөхцөл байдал нь гэмт хэргийн замаар мөнгө олох сэдлийг шууд бий болгодог байна. Орчин үед нийгмийн хүн амын давхаргын зарим хэсгийн амьдралын түвшин байнга доошилж байгаа нь халаасны хулгайн гэмт хэргийн шалтгааныг нөхцөлдүүлж байна. Нийгмийн шинэ нөхцөл байдалд тохирсон хянаптын механизмыг бүрэлдүүлэх нь тийм амар бус тодорхой цаг хугацаа шаардах үзэгдэл юм.

Эрх зүйн зохицуулалтын хомсдол, хуулийн хоцрогдол. Нийгэмд гарч байгаа шинэ

харилцааг зохицуулахад түүнд тохирсон шинэ хууль чухал ач холбогдолтой. Манай улсын өнөөгийн хууль тогтоомж эдийн засгийн шинэ орчны өөрчлөлтийг гүйцэхгүй, түүнд нийцэж зохицохгүй, хууль боловсруулах сэтгэлгээ нь нийгмийн өөрчлөлтөөс хоцорч байгаа явдал үүнээс улбаалж эрх зүйн зохицуулалтын хомсдол бий болсон нь шунахайн гэмт явдлын шалтгаан болж байна.

Халаасны хулгайн гэмт хэргийг илрүүлэх, бүртгэх, эрүүгийн хариуцлагад татах явцад хууль хамгаалах байгууллагуудын үйл ажиллагаанд гарч байгаа алдаа дутагдал энэ төрлийн гэмт хэргийн гаралтад нөлөөлж буй нэг бодит шалтгаан болж байна.

Шунахайн гэмт явдлын дотор халаасны хулгайн гэмт хэргийн нуугдмал гэмт явдлын түвшин үлэмж өндөр байна. Тухайлбал гэмт хэрэг гарсан талаар хууль хамгаалах байгууллагад мэдээлээгүй, цагдаагийн байгууллагын ямар ч бүртгэлд тусгагдаагүй гэмт хэрэг үлэмж олон байна гэсэн үг. Бага хэмжээний хулгайн хэргийн талаар хохирогч нь цагдаагийн байгууллагад мэдээлэхгүй өнгөрдөг. Энэ нь цагдаагийн байгууллага уг зүйлийг олно гэдэгт үл итгэх, өөрөө эд зүйлээ хулгайд хэзээ алдсанаа бүрэн мэдэхгүй байх, нэгэнт олдох магадлалгүй зүйл дээр цаг гарздаж харилцааны соёлгүй, хүний төлөө санаа тавьдаггүй цагдаагийн ажилтнууд дахин дахин харилцахаас төвөгшөөх зэрэг олон шалтгааны улмаас ийм байдалд хүрдэг байна.

Мөн нилээд тохиолдолд иргэдийн мэдээлж байгаа гэмт хэргийг цагдаагийн байгууллага санаатай бүртгэж авдаггүй байна. Энэ нь гэмт хэргийг ноцтой биш, алдагдсан зүйлийн хэмжээ их биш, эзэн холбогдогч нь олдох найдваргүй тул эзэн нь илрээгүй хэргийн тоог нэмэгдүүлж ажлын үзүүлэлтийг доош татна гэж үзэх зэрэг олон шалтгаанаас болдог байна.

Гэмт хэрэг илрүүлэх хуулийн байгууллагын арга тактик хоцрогдож, илрээгүй гэмт хэргийн тоо олширноос гэмт хэрэгтнүүд өөгшиж, улам улам мэргэшин мэргэжлийн шинж чанартай болж байна.

Бөөгнөрөл. Халаасны хулгайн гаралтын нэг гол шалтгаан нь ард иргэд хүн ам ихээр төвлөрсөн газар

шахцалдах, түлхэлцэх, автобус, нийтийн тээврийн хэрэгсэлд буух, суух үед нэг нэгнээсээ өрсөж, урагшиж дайрах бус бие биенээ хүндлэн очер дараатай үйлчлүүлж, боловсон хүндэтгэлтэй, хүлээцтэй байвал халаасны хулгайчийг гэмт үйлдэлээ гүйцэлдүүлэх боломжийг бүрдүүлэхгүй юм. Гэвч одоогийн байдалд бага насны хүүхдийг багаас нь бие биенээ хүндлэх, аливаа зүйлд хүлээцтэй хандах талаар хичээл сургалтыг оруулж сэтгэхүйд нь төлөвшүүлэх. Ингэснээр цаашид бие биенээ гэсэн сэтгэлгээгээр хэн нэгэндээ хүндэтгэлтэй ямарваа нэгэн зүйлд ханддаг болох. Чухам тэр шахцалдаан бөөгнөрлийг л үүсгэхгүй бол халаасны хулгайн гэмт хэрэг үйлдэгдэх нөхцөл бүрдэхгүй юм.

Хувь хүнтэй холбоотой асуудал. Хувь хүний зан байдал, архидалт, хөнгөн аргаар амьдрах гэсэн сэтгэлгээ, өөрийгөө удирдах чадваргүй бусдын нөлөөнд өртөмтгий байдал зэрэг хувь хүнээс өөрөөс нь шалтгаалах нөхцөл байдлууд гэж хуваан үзэж болохоор байна. Мөн хохирогч хүн ам ихээр төвлөрсөн газраар явахдаа авч явж буй эд зүйлдээ анхаарал болгоомжгүй явах, биедээ шаардлагагүй тохиолдолд их хэмжээний мөнгө авч явах, гар утас, камер, зургийн аппарат зэрэг эд зүйлээ ил задгай хапаасандаа хийх эсхүл оосорлон халааснаасаа ил авч явж байгаа зэрэг байдлаас болж халаасны хулгайчид бэлэн өгөөш бэлдэж өгч байгаагаас уг төрлийн гэмт хэрэг үйлдэгдэж байна.

Ажил, сургуульгүй байдал нь гэмт хэрэг үйлдэх нэг гол шалтгаан мөн. Халаасны хулгайн гэмт хэрэг үйлдэгчдийн онцлог нь тэдгээрийн ихэнх нь ажил, сургуульгүй хүмүүс байлаг. Энэ нь халаасны хулгайч нар хулгайлж олсон мөнгө эд зүйлээрээ өөрийн амьдралын хэрэгцээг бүрэн хангаад зогсохгүй шударга өөрийн хөдөлмөрөөр амьдарч буй иргэнээс хавьгүй дээр амьдардаг.

Халаасны хулгайн гэмт хэрэгээс урьдчилан сэргийлэх зарим асуудал

Хулгайлах гэмт хэрэг үйлдэгдэх үндсэн нөхцөл, шалтгааныг шинжлэх ухааны үндэслэлтэйгээр тогтоон, гэмт хэрэг үйлдэгдэхээс урьдчилан сэргийлэх ажлыг зөвхөн цагдаа, хуулийн байгууллагын хүрээнд бус өргөн хэмжээнд олон нийтийг

¹ Н.Жанцан “Криминологи” УБ.2004.,44 дэх тал

хамарсан нэгдсэн цогц арга хэмжээг авах шаардлагатай байна.

Бидний үзэж байгаагаар халаасны хулгайн гэмт хэргийг илрүүлэх, урьдчилан сэргийлэх үйл ажиллагаа нь онол практикийн хувьд дараах 3 үе шаттай байж болох юм. Үүнд:

Үүнд:

1. Халаасны хулгайн гэмт хэрэг үйлдэгдэхээс иргэдийг энэ төрлийн гэмт хэргийн хохирогч болохоос урьдчилан сэргийлэх, сэрэмжлүүлэг, сурталчилгаа явуулах,

2. Бүх төрлийн хулгайн гэмт хэрэг үйлдэхээр завдаж буюу бэлтгэж байгаа үед нь иргэд, олон нийтийн байгууллага, хууль хэрэгжүүлэх байгууллагууд, цагдаагийн ажилтануудын хүч, гүйцэтгэх ажлын журмаар илрүүлэх, таслан зогсоох, урьдчилан сэргийлэх,

3. Гэмт хэрэг үйлдсэний дараа алдагдсан эд зүйлс, гэмт этгээдийн үйлдлийн арга үлдээсэн ул мөр, гадаад шинж төрх зэргээр эрэн сурвалжилж, мөн иргэд байгууллагын туслалцаа, хуулиар олгогдсон бусад эрх үүргээ хэрэгжүүлэх замаар цагдаагийн байгууллага гэмт этгээдийг тогтоож, хэргийг илрүүлж болох зэрэг нилээд зүйлийг энд дурьдаж болох юм.

Иймд халаасны хулгайн гэмт хэрэгтэй тэмцэх, урьдчилан сэргийлэх талаар дараах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх нь зүйтэй:

- Халаасны хулгайн гэмт хэрэгт хүлээлгэх эрүүгийн хариуцлагын үр нөлөөг дээшлүүлэх, эрүүгийн хууль болон захиргааны хариуцлагын хуульд холбогдох нэмэлт өөрчлөлт оруулах,

- Халаасны хулгайн гэмт хэрэгтэй тэмцдэг Нийслэлийн Цагдаагийн газрын харьяа Халаасны хулгайн гэмт хэрэгтэй тэмцэх тасгийн үйл ажиллагааг сэргээх, зохион байгуулалтын хувьд бэхжүүлэх, орон тоог нэмэгдүүлэх, ажлын арга барил, үр дүн, зохион байгуулалтыг сайжруулах,

- Нэгэнт үйлдэгдсэн халаасны хулгайн гэмт хэрэг, хулгайчдыг халуун мөрөөр нь түргэн шуурхай илрүүлэх, хулгайч бүр гэмт үйлдлийнхээ төлөө заавал хариуцлага хүлээлгэж байх нөхцлийг хэрэг бүртгэлт, мөрдөн байцаалтын шуурхай ажиллагаагаар бүрдүүлэх,

халаасны хулгайн гэмт хэрэг үйлдэж шийтгэгдэж байсан хүмүүс, хорихоос суллагдсан хүмүүсийн зан байдал, үйл хөдөлгөөнөөрөө хулгайлах гэмт хэрэг үйлдэж болзошгүй хүмүүсийг олж тогтоон бүртгэлд авч хяналт тавьж ажиллах;

- Халаасны хулгайн гэмт хэрэг үйлдэхээр санаархаж, бэлтгэж завдаж байгаа уг этгээдийн үйл ажиллагааг гүйцэтгэх ажлын хүч хэрэгслийн тусламжтайгаар тайлан зогсоох,

- Халаасны хулгайн гэмт хэрэг үйлдэж олсон эд зүйлийг зарж борлуулдаг сүлжээг илрүүлж, хулгайн эд зүйл зарагддаг газруудад тавих хяналтыг сайжруулах,

- Халаасны хулгайн гэмт хэрэг голчлон үйлдэгддэг дүүрэг, зах, томоохон их дэлгүүрүүд, олон нийтийн газруудад тавих техникийн хяналтыг сайжруулах, суурин болон зөөврийн камер байрлуулах,

- Иргэдийг их хэмжээний мөнгө, үнэт зүйлийг биедээ авч явахгүй, иргэдийн сонор сэрэмжийг дээшлүүлэх, төлбөр тооцоог бэлэн бусаар хийх, энэ үүднээс банкны болон цалингийн картуудыг өргөнөөр ашигладаг болгож хэвшүүлэх,

- Халаасны хулгайн гэмт хэргийн хохирогч болохоос иргэдийг сэрэмжлүүлэх, сургалт сурталчилгааг олон төрөл, хэлбэрээр зохион байгуулах,

- Халаасны хулгайчдыг нэг бүрчилсэн бүртгэл судалгаатай болгох, бүлэг, хань хамсаатныг болон гэмт хэрэг үйлддэг маршрут, хөдөлгөөнийг хянах,

- Халаасны хулгайн хэрэгт явуулах хэрэг бүртгэлтийн ажиллагааг хуулийн дагуу бүрэн дүүрэн явуулах, гэм бурууг тухай бүр хуулийн дагуу хөтөлж зохих хариуцлага, ялыг ялгамжтай шударгаар оногдуулж байх, тэдэнд ял завшуулахгүй байх;

- Халаасны хулгайн гэмт хэргийн улмаас учирсан хохирлыг нөхөн төлүүлэх, иргэний нэхэмжлэлийг хангах арга хэмжээг хэрэг бүртгэлтийн шатанд тухай бүр авч хэрэгжүүлэх;

- Хот суурин газруудад баяр ёслолын үе, нийтийн тээврийн хэрэгслийн оргил ачааллын үе, гадаадын жуулчид ирэх үе зэрэг халаасны хулгайн гэмт хэрэг ихэсдэг үед халаасны хулгайч нарыг илрүүлэх зорилгоор тухай бүр шуурхай илрүүлэх, эрэн

сурвалжлах хэсгийг ажиллуулах;

- Халаасны хулгайн гэмт хэргийн дотор нуугдмал, илрээгүй гэмт хэргийн ихэнх хувийг эзэлж байдаг учир бусдын эд хөрөнгийг хулгайлсан нуугдмал гэмт хэргийг нөхөн илрүүлэхэд гүйцэтгэх ажлын хүч хэрэгслийг бүрэн дүүрэн ашиглах зэрэг болно.

Судалгааны үр дүнд үндэслэн дараах саналыг дэвшүүлж байна:

- Халаасны хулгайн гэмт хэргийг эрүүгийн хуульд хүндрүүлэх нөхцөл байдал болгох хуульчлах. Эсвэл Эрүүгийн хуульд бусдын эд хөрөнгийг хулгайлах гэмт хэргийг хохирлын хэмжээгүй буюу хэлбэрийн бүрэлдэхүүнтэй гэмт хэрэг болгон хуульчлах буюу гэмт хэргийн тухай хуульд заасан зохицуулалтыг дэмжиж байна

- Халаасны хулгайн гэмт хэрэг үйлдсэн этгээдийн үйлдлийг Эрүүгийн хуулийн 145-р зүйлийн 145.3-д заасан зохион байгуулалттай бүлэг үйлдсэнээр зүйлчлэх нь зөв. Учир нь халаасны хулгайн гэмт хэрэг үйлдсэн этгээдүүд байнгын ашиг олох зорилготой, үүргээ хувиарласан буюу тогтвортой шинжтэй байдаг ганцаараа халаасны хулгай хийдэг этгээд бараг байдаггүй буюу ихэвчлэн зохион байгуулалтанд орсон бүлэглэж үйлддэг. Үүнийг нотлох ажиллагаа шаардлагатай байна. Тухайлбал: Турк уосад халаасны хулгайн гэмт хэрэг үйлдэгчдийн үйлдлийг баримтжуулан 2-3 жил дагаж, шалгаж цаад бүлэглэлийг илрүүлж шийддэг туршлага байдаг.

- Халаасны хулгайн гэмт хэрэгтэй тэмцэх чиг үүрэг бүхий байгууллага болох Нийслэлийн Цагдаагийн газрын харьяа Халаасны хулгайн гэмт хэрэгтэй тэмцэх тасгийн үйл ажиллагааг сэргээж бүтэц, зохион байгуулалтын хувьд бэхжүүлэх, орон тоог нэмэгдүүлэх,

- Халаасны хулгайн гэмт хэргийн байдал, шалтгаан, нөхцөл, түүнээс урьдчилан сэргийлэх талаар ул суурьтай, иж бүрэн шинжлэх ухааны үндэстэй судалгаа хийж, үүний үндсэн энэ төрлийн гэмт хэрэгтэй тэмцэх хөтөлбөрийг Улаанбаатар хотын хэмжээнд хэрэгжүүлэх,

- Нийтийн тээврийн хэрэгсэл болон хүн ихээр цуглардаг зах, худалдааны төвүүдийг иж бүрэн камержуулах, камерийн хяналтыг нэмэгдүүлэх зэрэг болно.